

בס"ד. אחרון של פסח, ה'תשט"ז

(הנחה בלתי מוגה)

כימי צאתך מארץ מצרים אראנו נפלאות¹, ומביא כ"ק מו"ח אדמו"ר² מה שהקשה בזהר³ על מ"ש כימי לשון רבים, כיום מבעי לי, דהא בחד זמנא נפקו, שהרי יציאת מצרים הי' רק ביום אחד, וכן בזכירת גאולת מצרים כתיב⁴ למען תזכור את יום צאתך מארץ מצרים כל ימי חיך, וא"כ למה נאמר כימי לשון רבים. ומבאר בזה, דעם היות שיציאת מצרים כפשוטו הי' רק ביום אחד, הנה בפנימיות הענין הי' ביום ההוא רק ההתחלה דיציאת מצרים, ונמשך בכל משך הזמן שלאח"ז, שכל הימים הם ימי צאתך מארץ מצרים, ולכן נאמר כימי לשון רבים. וזהו מש"נ כימי צאתך מארץ מצרים אראנו נפלאות, שענין הגאולה התחיל ביציאת מצרים ונמשך כל הזמן שלאח"ז עד שאראנו נפלאות בגאולה העתידה, שתהי' גאולה שלימה ואמיתית.

אך עדיין צריך להבין מ"ש כימי צאתך מארץ מצרים אראנו נפלאות, שהכתוב מדמה את הגילויים דגאולה העתידה להגילויים שהיו ביציאת מצרים, ובאמת הרי הגילוי שהי' ביציאת מצרים אינו בערך כלל להגילוי דלעתיד, וכמ"ש בפסוק זה גופא שהגילויים דלעתיד הם נפלאות, לפי שהם באין ערוך כלל להגילוי דיציאת מצרים. דלא מבעי להדעה⁵ שאין מזכירין יציאת מצרים לעתיד לבוא, הרי פשיטא שיציאת מצרים כלא חשיב לגבי הגילוי דלעתיד, שלכן אין מזכירין יציאת מצרים כלל לעת"ל, אלא גם להדעה⁶ שמזכירין יציאת מצרים לעתיד, הרי העיקר יהי' הגאולה העתידה, ומה שיזכירו יציאת מצרים לעתיד יהי' רק בדרך טפל בלבד, כיון שהגילוי דיציאת מצרים אינו בערך כלל לגבי הגילוי דלעתיד. וא"כ אינו מובן אומרו כימי צאתך מארץ מצרים אראנו נפלאות, שמדמה את הגילוי דלעתיד להגילוי דיציאת מצרים.

ולהבין זה יש לבאר תחילה תוכן ענין הגילוי דלעתיד, ע"פ מ"ש רבינו הזקן בתניא⁶ שהגילוי דלעתיד תלוי במעשינו ועבודתינו במשך

(4) פ' ראה טז, ג.
(5) ברכות יב, סע"ב.
(6) ריש פל"ז.

(1) מיכה ז, טו.
(2) סה"מ תש"ח ע' 159. ועוד.
(3) ח"ג קעו, א.

זמן הגלות, שמזה יובן שע"י הביאור וההבנה בענין העבודה שבזמן הגלות, תהי' לנו הבנה בענין הגילוי דלעתיד. דהנה מבואר בכ"מ⁷ בענין שכר מצוה מצוה⁸, שע"י ההבנה בענין שכר המצוה מזה נדע ונבין מהות המצוה, וכמו"כ יובן לאידך גיסא, שע"י ההבנה בענין המצוה עצמה הנה מזה נדע ונבין בענין שכר המצוה. ולכן, בכדי להבין תוכן ענין הגילוי דלעתיד, צריך להקדים תחילה ענין העבודה שבמשך זמן הגלות נעשית ע"י נשמות ישראל, שהם המה העובדים את העבודה.

ב) והענין הוא⁹, דהנה כתיב¹⁰ כל הנקרא בשמי ולכבודי בראתיו גו', כל הנקרא בשמי קאי על נשמות ישראל¹¹, לפי שנשמות ישראל שרשם משם הוי', שהוא שמי המיוחד. וכידוע¹² שגם כמו שהנשמות מושרשים בהכלים, הנה שרשם הוא מפנימיות הכלים שמתאחדים עם האור, ולמעלה יותר בהאור, הנה שרש נשמות ישראל הוא בעצם האור, שזהו שרשם משם הוי', כי שם הוי' הוא שם העצם, היינו עצם האור. וכמ"ש הפרדס¹³ בביאור הענין ששם הוי' הוא שם העצם, שאין הכוונה שהוא שם לעצם האלקה היינו עצם הא"ס, אלא הכוונה לעצמות הספירות, שהוא האור שבתוך הספירות, והיינו ששם הוי' הוא עצם האור. וכיון שנשמות ישראל מושרשים בעצם האור, לכן נאמר עליהם כל הנקרא בשמי. וזהו הטעם שעתידיים צדיקים שיקראו בשמו של הקב"ה¹⁴ (שיהי' שם הוי'), דכיון שלעתיד לבוא יתגלו כל הענינים שהם עכשיו בהעלם, לכן יקראו לעתיד בשמו של הקב"ה, לפי שיתגלה בהם שרשם ומקורם בשם הוי', שזהו כל הנקרא בשמי.

וממשיך בכתוב ולכבודי בראתיו, היינו שבריאת הנשמה שנעשית מציאות נברא ויורדת למטה, אינה בשביל הנשמה עצמה, אלא לכבודו ית', שזהו לכבודי בראתיו. והיינו, שאי אפשר לומר שבריאת הנשמה היא בשביל עצמה, שהרי קודם שנעשית מציאות וירדה למטה היתה הנשמה במעלה עליונה וגדולה ביותר, כמאמר¹⁵ נשמה שנתת בי טהורה היא, דפירוש טהורה היא היינו כמו שהיא בפנימיות הכלים,

(10) ישע"י מג, ז.

(11) ראה פרש"י ות"י עה"פ.

(12) ראה המשך תער"ב שם ע' תתקז.

(13) שער יט (שער שם בן ד') פ"א.

(14) ב"ב עה, ב (ובפרש"י).

(15) ברכת "אלקי נשמה" (ברכות ס, ב).

(7) ראה תניא שם. פל"ט (נב, ב). דרמ"צ

כ, ב (בהגהה). "היום יום" כה אייר. ובכ"מ.

(8) אבות פ"ד מ"ב.

(9) בהבא לקמן — ראה ד"ה ויקרא אל

משה והמאמרים שלאח"ז העת"ר (המשך

תער"ב ח"ב ע' תתקיא ואילך).

ולמעלה יותר הוא בהאור עצמו. ועם היות שהכוונה היא רק לבחי' האור שיש לו אחיזה עכ"פ בהכלים, ולא לבחי' האור שהוא למעלה מאחיזה בכלים, שלכן אומרים נשמה כו' טהורה היא, ולא קדושה, ומה שהוא למעלה מאחיזה בכלים הו"ע של קדושה, וישנם רק נשמות פרטיות שעליהם כתיב¹⁶ אנשי קודש, אבל כללות הנשמות הם מהאור שיש לו אחיזה בהכלים, מ"מ, הרי שרש הנשמה אינו מהכלים כי אם מהאור דוקא. וכיון שהנשמה טהורה היא, שמושרשת באצילות שלמעלה מבי"ע, ובאצילות גופא מושרשת היא בפנימיות הכלי המיוחד עם האור או האור עצמו, שהוא בחי' אצילות שבאצילות, ובפרט לפי המבואר במק"א¹⁷ שטהורה היא קאי על בחי' טהירו עילאה, הרי פשיטא דקודם בריאתה וירידתה למטה היא במעלה עליונה ביותר, וכאשר היא יורדת למטה הרי זה ירידה גדולה ביותר, וא"כ אי אפשר לומר שהכוונה היא בשביל הנשמה עצמה. וע"ד המבואר בתניא¹⁸ בענין השתלשלות העולמות, שאי אפשר לומר שהכוונה היא בשביל עולמות העליונים, הואיל ולהם ירידה כו', ובענין הירידה אין שום תכלית וכוונה, וכמו"כ יובן גם בענין ירידת הנשמה, שאי אפשר לומר שהכוונה היא בשביל הנשמה עצמה, הואיל והיא רק ירידה להנשמה.

ג) והנה גם בנוגע להנשמה עצמה האמת הוא שע"י ירידתה למטה עולה היא למדריגה נעלית ביותר, שהרי הירידה הוא צורך עלי'. דהנה, הנשמה כמו שהיא מצד עצמה שרשה הוא בבחי' הכלים, וגם כמו שמושרשת בהאור הרי זה רק בהאור שיש לו אחיזה בהכלים (כנ"ל), ולא בעצם האור (ממש) שלמעלה מענין הכלים לגמרי. וגם לפי הפירוש שטהורה קאי על טה"ע, הרי באמת גם זה שייך לכלים ואותיות, כמאמר¹⁹ גליף גליפו בטה"ע, שהו"ע האותיות. וזהו ההפרש בין נשמות ותורה, שנשמות הם בבחי' הכלים, וגם בהאור הרי הם בבחי' האור ששייך להכלים, משא"כ תורה היא בעצם האור (ממש). ועוד יש חילוק בין נשמות ותורה, שהנשמה היא מהות בפ"ע, דעם היות ששרשם מפנימיות הכלים, ובבחי' פנימיות הכלים אין זה כמו בסדר השתלשלות שנעשה מיעוט בהאור, אלא באופן שהעצמי נמשך, מ"מ, הרי הנשמה נעשית מהות בפ"ע, ועד"מ הבן שאף שנמשך מפנימיות מוח האב מ"מ

18) רפ"ו.

19) זח"א טו, א. ראה מק"מ שם.

16) משפטים כב, ל. וראה זהר עה"פ

(ח"ב קכב, א). המשך תער"ב ח"ג ע' ארנו.

17) לקר"ת דברים א, א. ובכ"מ.

נעשה מהות בפ"ע, וכמו"כ יובן גם בהנשמה, שאף שהיא מפנימיות הכלים מ"מ היא מהות בפ"ע, משא"כ בתורה איתמר²⁰ דאורייתא וקוב"ה כולא חד. וכיון שהנשמות שרשם הוא רק מהכלים, וגם הם מהות בפ"ע, לכן שייך בהם ענין העלי', שיהיו מיוחדים, ולא רק בהאור השייך להכלים, כי אם שתהי' מתאחדת בעצמות אוא"ס, שהו"ע לאשתאבא בגופא דמלכא²¹ (שלמעלה גם מעצם האור). ועלי' זו נעשית בהנשמה ע"י ירידתה למטה בעוה"ז דוקא. דהנה, בעולמות העליונים לא שייך ענין העלי', שהרי למעלה הכל הוא בסדר והדרגה (יעדער זאך איז אויסגעשטעלט), והיינו שגם העליות שישנם למעלה הם בהדרגה דוקא, וזהו מ"ש²² חי הוי' אלקי ישראל אשר עמדתי לפניו, דהגם שיש עליות, מ"מ, כיון שהעלי' היא בהדרגה הרי זה נקרא בשם עמידה, ולכן, הנה העלי' שאפשר להיות להנשמה בעולמות עליונים היא רק שתתעלה מהכלים לאור השייך אל הכלים, מהאור לשרש האור, אבל רק כפי ששייך להכלים. אך בירידתה למטה דוקא נעשה בה העלי' דלאשתאבא בגופא דמלכא, והיינו לפי שלמטה דוקא נמצא העצמות, וכמו שהוא מצד כללות הענין דעוה"ז, כמו"כ יובן גם בהנשמה בפרט שדוקא בירידתה למטה מתאחדת היא בעצמות אוא"ס. וגם מפני שהירידה למטה היא ירידה שבאין ערוך ושללא בהדרגה, הנה עי"ז אפשר שתהי' גם עלי' שלא בהדרגה ובאין ערוך. ונמצא שע"י ירידת הנשמה למטה יש לה עלי' גדולה ביותר. וזהו שאמרו חז"ל²³ בראשית²⁴ בשביל ישראל שנקראו ראשית, והיינו שתכלית בריאת העולם הוא בשביל נשמות ישראל, לפי שע"י ירידת הנשמה לעולם הרי היא מתעלית בעילוי גדול ביותר נומ"ש שבריאת העולם היא ג"כ בראשית בשביל התורה שנקראת ראשית, וע"פ משנת"ל שענין העלי' בהנשמות הוא מצד היותם בכחי' הכלים ומהות בפ"ע, הרי בהתורה שהיא מיוחדת בהאור לא שייך ענין העלי'. אך הענין הוא, שהכוונה בזה שבריאת העולם היא בשביל התורה, היינו, שיזכרו את העולם ויאירו את העולם באור התורה. וגם י"ל בפירוש בשביל התורה שנקראת ראשית, שיהי' ענין של עלי' גם בהתורה. דעם היות שהתורה היא מיוחדת בהאור, מ"מ שייך עלי' גם בהתורה, שהרי אמרו²⁵ תלת קשרין מתקשרין כו' וכולהו

22) מלכיא יז, א. ועוד. וראה לקו"ש
 חכ"ה ע' 147 הערה 53.
 23) פרש"י ורמב"ן בראשית א, א.
 24) בראשית שם.
 25) ראה חז"ג עג, א.

20) תניא פ"ד ורפכ"ג בשם הזהר. וראה
 זהר ח"א כד, א. ח"ב ס, א. תקו"ז ת"ו
 בתחילתו. לקו"ת נצבים מו, א. סה"מ
 ה"ש"ע ע' 66. ועוד.
 21) ראה חז"א ריז, ב.

דרגא על דרגא סתים וגליא, שההתקשרות היא בבחי' גליא דקוב"ה, וע"י עסק התורה לשמה נעשה ההתקשרות בבחי' סתים דקוב"ה. וע"ד שמצינו גבי דוד שהי' מחבר תורה שלמעלה בהקב"ה²⁶].

אך מ"מ אין תכלית המכוון בירידת הנשמה בשביל הנשמה עצמה, כי אם בשביל כבודו ית', כמ"ש ולכבודי בראתיו, אלא שע"ז שמשלמת את הכוונה, נעשית עלי' גם להנשמה. ויובן זה ע"פ מאמר המשנה²⁷ שהם לא נבראו אלא לשמשני ואני לא נבראתי אלא לשמש את קוני, הנה כמו שהוא בבריאת הדצ"ח, שאף שיש להם עלי', שהדומם נכלל בהצומח, צומח בחי וחי במדבר, וע"ז מתעלים בשרשם ומקורם וגם למעלה יותר שמאיר בהם האור דתקון כו', מ"מ, תכלית בריאתם אינה בשביל העלי' שלהם, אלא תכלית כוונת בריאתם היא לשמש את האדם, כמאמר לא נבראו אלא לשמשני, אלא שע"ז שממלאים את תפקידם ומשמשים את האדם, מתעלים גם הם במדריגתם, אבל לא זוהי תכלית כוונת בריאתם. וכמו"כ יובן גם בבריאת האדם, שאני לא נבראתי אלא לשמש את קוני, אלא שע"ז שממלא את תפקידו אזי מתעלה גם הוא, אבל עלי' זו אינה כוונת הבריאה, כי אם לעבוד את השי"ת, כמ"ש ולכבודי בראתיו.

(ד) **וביאור** הענין הוא, דהנה כתיב²⁸ ועבדתם את הוי' אלקיכם, וידועה הקושיא איך שייך ענין של עבודה כלפי הבורא, הלא ענין העבודה הוא למלאות את החסרון, וכמו עבד העובד את אדונו ע"ז שמשמש אותו בהכנת מאכלו ושאר צרכיו, שהו"ע מילוי החסרון, וכל זה אינו שייך למעלה, שהרי למעלה לא חסר כלום, וא"כ איך שייך ענין העבודה כלפי מעלה. וביותר יוקשה, שהרי בענין העבודה גופא מצינו שאין זה נוגע אליו ית', כמאמר²⁹ מה איכפת לי' להקב"ה אם שוחט מן הצואר כו', ואם צדקת מה תתן לו³⁰, ולפי זה אינו מובן מ"ש ועבדתם את הוי' אלקיכם. ואיתא בעבודת הקודש³¹ דמ"ש אם צדקת מה תתן לו,

(28) משפטים כג, כה.

(29) ב"ר פמ"ד, א.

(30) איוב לה, ז.

(31) בהקדמה. שם חלק העבודה פ"ג.

ובספרו דרך אמונה פ"ב (קה"ת, תשמ"ח, ע' כא. וש"נ). וראה גם ד"ה לא תהי' משכלה תשי"ב (סה"מ תשי"ב ע' רטו. וש"נ).

(26) ראה זח"ג רכב, ב ברע"מ. ס' הבהיר (סנ"ח) סקצ"ו ובאור הבהיר. עבוה"ק חלק העבודה פכ"ד. לקו"ת שלה מז, ג. שם נא, א.

(27) משנה וברייתא סוף קידושין — ע"פ הגירסא בש"ס כת"י (אוסף כתיב-היד של תלמוד הבבלי — ירושלים, תשכ"ד). ועוד.

שאיך זה נוגע למעלה, היינו בעצמותו דוקא, ולגבי עצמותו ית' אינו שייך באמת כל ענין העבודה כלל, אמנם בבחי' ההארה שנמשכה ממנו ית' שייך לומר ענין העבודה, כמאמר³² ישראל מוסיפים כח בגבורה של מעלה, כמ"ש³³ ועתה יגדל נא כח אד'.

ה) וביאור ענין ההארה ששייך לומר שם ענין העבודה, יובן בהקדים מ"ש בע"ח³⁴ דבתחילה הי' אוא"ס ממלא את כל המציאות כו', ואח"כ צמצם עצמו וסילק אורו הגדול על הצד ונעשה חלל ומקום פנוי, ואח"כ נמשך קו דק וקצר, וע"י כמה השתלשלות נהוו ממנו העולמות. והנה, מזה שבתחילה הי' צ"ל הצמצום ואח"כ נמשך קו דק וקצר, ואחרי כמה השתלשלות נהוו העולמות, יובן גודל האין ערוך של האור דהשתלשלות לגבי האור שקודם הצמצום, שלכן צ"ל בזה כל פרטי הצמצומים (כמבואר במ"א³⁵), לפי שהוא באין ערוך כלל לגבי האור שהי' קודם הצמצום. וזהו הטעם שאופן הצמצום לא הי' בדרך מיעוט, כי אם בדרך סילוק דוקא, לפי שהוא אור אחר לגמרי, ולכן הוצרך להסתלק לגמרי ממקום החלל ונשאר מקום פנוי וריקן כו'.

והנה פירוש ענין סילוק האור עד שנשאר חלל ומקום פנוי, אין זה רק באופן שהאור נתעלם מתוך מקום החלל, אלא גם לגבי האור עצמו הרי בהתעלמות האור בהמאור נעשה בהאור ענין של העלם, שנהי' שם בבחי' כח לבד ולא בפועל, וכאשר אנו אומרים בעצמות אוא"ס שנשאר רק בכח, הרי זה כאילו אינו. שהרי מה שאומרים כאן בכח ולא בפועל, אין הכוונה לענין כח ופועל המבואר במ"א, שהרי למעלה אין הכח חסר פועל³⁶, אלא הכוונה כאן בענין הכח הוא שנעשה קרוב לענין היכולת, וזהו"ע הצמצום וסילוק האור, שהאור נסתלק ונעשה בהעדר המציאות. וזהו אמיתית ההפרש בין צמצום הראשון לשאר הצמצומים, דבשאר הצמצומים הנה העלם האור הוא רק מה שנתעלם מהמדריגות שלמטה ממנו, אבל האור עצמו נמצא במציאותו כמו שהי' קודם, וכמו בצמצום א"ק, שהעלה האור מחצי פרצוף התחתון למעלה מן הטבור³⁷,

פ"ג. הובא ונתבאר בסהמ"צ להצ"צ מצות האמנת אלקות פ"א. המשך תרס"ו ע' ה ואילך. ע' קלט ואילך. סה"מ אעת"ר ע' טז ואילך. ע' כג ואילך.
 (37) ראה עץ חיים שער ח (שער דרושי נקודות) פ"ב.

(32) איכ"ר פ"א, לג.

(33) שלח יד, יז.

(34) שער א (דרוש עיגולים וישר) ענף ב.

(35) ראה המשך תער"ב ח"ב ע' תתלב

ואילך. ובכ"מ.

(36) ראה פרס שער יא (שער הצחצחות)

הרי ההעלם הוא רק לגבי הבחי' שלמטה מן הטבור, אבל האור עצמו ה"ה נמצא במציאות, שלכן נמשך מאור זה דרך העינים שהן בחי' האורות דנקודים כו'³⁷, משא"כ בצמצום הראשון נסתלק האור לגמרי, והיינו שהוא בהעדר המציאות. וראי' על זה, דלכאורה יוקשה, והרי ידוע שהצמצום לא הי' אלא בהאור אבל לא בהמאור, דהמאור עצמו הוא כשזה אחרי הצמצום כמו קודם הצמצום, והיינו שהמאור נמצא בכל מקום, וענין הצמצום הוא שהאור נכלל בהמאור, ומאחר שהאור נכלל בהמאור והמאור נמצא בכל מקום, א"כ מהו"ע החלל ומקום פנוי, הרי בכל מקום ומקום נמצא האור. ומזה ראי' למשנת"ל שענין הצמצום הוא באופן שהאור נעשה בבחי' כח בלבד, קרוב לענין היכולת, שהוא בבחי' העדר האור³⁸, ולכן, אף שהוא נמצא בכל מקום, מ"מ הרי זה חלל ומקום פנוי, לפי שהאור הוא בהעדר המציאות. ויובן מכמו שהוא בהעצמות, שהרי העצמות נמצא בכל מקום ממש, ומ"מ אינו נרגש ונגלה כלל בהנבראים, שהרי אם הי' העצמות נרגש בנבראים, אזי לא היו הנבראים במציאות כלל (זיי וואָלטן געוואָרן אויס מציאות), ומה שהם במציאותם הרי זה לפי שאין העצמות נרגש בהם כלל, והיינו משום שאינו מסוג מציאות הנבראים כלל. והיינו, שהעצמות הוא לא רק בהעלם מהנבראים, ע"ד שאור הקו הוא בהעלם מהנבראים, כי אור הקו הרי הוא בסוג המציאות של הנבראים ונרגש בהם, שהרי חיות הנבראים הוא מאור הקו, והחיות נרגש בהם, אלא שאינו נרגש שהחיות הוא אלקות, וא"כ הרי נרגש בהנבראים אור הקו, ומכ"ש שנרגש בהנבראים דעלמא דאתכסיא, משא"כ העצמות, שאינו נרגש בהנבראים כלל, לפי שאינו מסוג מציאותם כלל. ונמצא, דהגם שהעצמות נמצא בכל מקום ממש, מ"מ, מאחר שאינו נרגש בהם כיון שאינו בסוג מציאות הנבראים, הנה לגבי הנבראים הרי זה כאילו אינו. ועד"ז יובן ג"כ בנוגע לפעולת הצמצום בהאור, שע"י הצמצום נעשה האור בהעדר המציאות כנ"ל. וזהו הטעם שהצמצום אינו פועל שינוי בהאור, והיינו לפי שבאמת נמצא האור גם לאחר הצמצום, אלא שאינו בסוג המציאות כלל, כיון שנעשה קרוב לענין היכולת.

וכללות ענין הצמצום הוא ביטול הרצון, שהרי מה שהי' האוא"ס מאיר בגילוי הרי זה לפי שהי' הרצון בגילוי אור (שהרי גילוי האור למעלה הוא רצוני, שכל גילוי האור הוא רק מצד הרצון), ולכן כאשר נתבטל הרצון אזי נסתלק האור (ומזה יובן שזהו סילוק לגמרי,

(38) "וכמ"ש בתו"א ד"ה פתח אלי' [יד, ב] — (המשך תערי"ב שם ע' תתקטו).

שנעשה בהעדר המציאות לגמרי, דמאחר שכל גילוי האור הוא ברצון, א"כ בביטול הרצון נעשה בהעדר המציאות לגמרי³⁹). והגם שהצמצום הי' בשביל רצון פנימי יותר, והוא שיהי' המשכת האור ע"י העבודה בתומ"צ, מ"מ, הרי זה ביטול רצון הקודם.

ו) והנה בתחילת הבריאה הי' הצמצום מצד כי חפץ חסד הוא⁴⁰, ועכשיו הרי זה תלוי באתעדל"ת, שזהו כללות ענין העבודה, כמ"ש ועבדתם את הוי' אלקיכם. והיינו, שהאדם פועל בעצמו ענין של צמצום וביטול הרצון בכל הציור קומה שלו, שהמוחין חב"ד שלו יהיו רק בחכמת התורה וחכמת אלקות, וכמו"כ בהמדות, שהאהבה תהי' רק להוי', ולא אהבה זרה, וכמו"כ במדת הגבורה, שלא יהי' אצלו כעס וגאווה מיסוד האש כי אם להוי' לבדו, וכן הוא במדת הת"ת ושאר המדות, וגם במחשבה דיבור ומעשה שלו, שיהיו רק בלימוד התורה וקיום המצוות, ולא בעניני העולם. ועוד זאת, שלא זו בלבד שכל עניניו יהיו רק בתומ"צ, אלא שגם קיום תומ"צ גופא לא יהי' בשביל קבלת שכר שיהי' גילוי אור בנפשו, כי כאשר הכוונה היא בשביל הגילוי אור שבנפשו, אזי אין זה ענין של עבודה, אלא כמו משא ומתן בשביל להרויח (שעוסק בתומ"צ בכדי להרויח את הגילוי אור), אלא העבודה דקיום התומ"צ צריכה להיות מצד קבלת עול דוקא, שמצמצם את עצמו ומבטל רצונו לגמרי. והיינו, דעם היות אשר האמת כן הוא, שע"י קיום המצוות פועל המשכת האורות להיות דירה לו ית', מ"מ, כוונת העבודה לא צ"ל בשביל זה, כי אם לקיים תומ"צ מצד קב"ע דוקא. אלא שאעפ"כ התירו לקיים תומ"צ בשביל להמשיך אור בנפשו, לפי שהגוף ונה"ב אין להם געשמאק בעניני אלקות, ולכן הנה גם כאשר מכוון בשביל הגילוי אור בנפשו, יש בזה ג"כ ביטול הרצון של הגוף ונה"ב, אבל מ"מ לא זהו תכלית העבודה, אלא תכלית העבודה הוא שיניח את עצמו לגמרי, וכל עבודתו תהי' רק לעשות נח"ר לו ית'.

וזהו ג"כ מ"ש⁴¹ פדה בשלום נפשי גו' כי רבים היו עמדי, ואיתא בגמרא⁴² שבפסוק זה נרמזים כל ג' הקוין דתורה עבודה וגמ"ח, הנה כל עבודות אלו אינו עושה בשביל עצמו, כי אם בשביל הרבים,

(39) כ"ה בזכרון אחדים (המור"ל).

(40) מיכה ז, יח.

לומר בי"א ניסן השתא (ראה סה"מ י"א

ניסן ח"א ע' 1 ואילך).

(42) ברכות ח, א.

(41) תהלים נה, יט — הקאפיטל שהתחילו

לייחדא קוב"ה ושכינתו בתחתונים⁴³. ועוד זאת, שהעבודה צריכה להיות באופן שכופה את עצמו לעשות יותר ממה שיד שכלו מגעת ויותר מרגילותו, כמאמר⁴⁴ הי' רגיל לקרות פרק א' ישנה ב' פרקים, וכמו שמבואר בתניא⁴⁵ במעלת שונה פרקו מאה פעמים ואחד⁴⁶, שכופה את עצמו ללמוד יותר מרגילותו, וזהו גם דיוק הלשון מעשה המצוות, מעשה מלשון כפי', כמו גט המעושה⁴⁷, מעשין על הצדקה⁴⁸, והיינו, שענין הצדקה שהוא כללות המצוות צריך להיות בדרך כפי' דוקא, וכמו"כ צריך למנוע את עצמו מעניני מותרות, כמ"ש⁴⁹ משפט וצדקה גו', ששופט את עצמו ונותן כל אשר לו לפי שהוא כמותרות בעיני עצמו, ובכלל זה הוא ג"כ הענין דמתן בסתר, שאז הכפי' היא ביותר.

וזהו כללות ענין העבודה, שמצמצם את עצמו ומבטל את רצונו, ועי"ז גורם ג"כ למעלה שנעשה ביטול הרצון וצמצום האור, שע"י הצמצום דוקא יוכל האור להתקבל בהנבראים.

ז) אמנם בעומק הענין הנה מ"ש ועבדתם את הוי' אלקיכם הכוונה בזה היא שע"י העבודה תהי' המשכת אור הבלי גבול. דהנה לפי משנת"ל שע"י העבודה פועלים ענין הצמצום למעלה, הרי ההמשכה שנמשכת ע"י העבודה הוא רק אור הגבול שנמשך ע"י הצמצום, אך באמת הנה תכלית ענין העבודה הוא להמשיך את אור הבל"ג. והגם שנת"ל בשם עבודת הקודש שגבי עצמותו לא שייך ענין העבודה, מ"מ, הרי גם אור הבל"ג הוא ג"כ הארה בלבד, דכשם שאור הגבול הוא הארה בלבד, כך גם אור הבל"ג הוא הארה בלבד, ולכן גם בזה שייך ענין העבודה. ולפי זה הנה הפירוש דשם הוי' (כמ"ש ועבדתם את הוי' אלקיכם) שם העצם, אינו כשיטת הפרדס דקאי על האור ששייך להכלים (כנ"ל ס"ב), אלא הוי' שם העצם קאי על אור הבל"ג (כמשי"ת). וטעם הדבר שיש ביכלתם של נשמות ישראל להמשיך את אור הבל"ג, הוא, לפי ששרשם הוא משם הוי' שהוא אור הבל"ג, כמ"ש⁵⁰ חלקי הוי' אמרה נפשי, ואיתא במדרש⁵¹ משל למלך שנכנס למדינה כו' הי' שם פקח א'

43 ראה גם סד"ה פדה בשלום העת"ר (המשך תער"ב ח"ב ע' תשעה).
 44 ויק"ר פכ"ה, א. תניא אגה"ת ספ"ט.
 45 פט"ו.
 46 חגיגה ט, ב.
 47 גיטין פח, ב.
 48 מרדכי בבא בתרא ח, ב. בית יוסף ע' תתרכב ואילך.
 לטור יו"ד סרמ"ח (ד"ה כל אדם). וראה לקו"ש ח"ב ע' 238.
 49 תהלים צט, ד. וראה סה"מ תרפ"ט ע' 90. וש"נ.
 50 איכה ג, כד.
 51 איכ"ר פ"ג, ת. וראה אוה"ת תבוא ע' תתרכב ואילך.

אמר אנא נסיב מלכא, דכולהון מתחלפין ומלכא לא מתחלף, דענין זה שמלכא לא מתחלף קאי על אור הבל"ג שהוא מעין העצם. ובזה היא העבודה דנשמות ישראל להמשיך ולגלות בעולם את אור הבל"ג, כמ"ש⁵² נר הוי' נשמת אדם, דנשמות ישראל הם כמו נרות שמאירים את העולם (זיי באלייכטן די וועלט) בשם הוי' שהוא אור הבל"ג.

וביאור הענין הוא, דהנה פירוש הוי' הוא הי' הוה ויהי⁵³ כאחד, והיינו שהוא למעלה מהזמן, ומאחר שהוא למעלה מהזמן, הרי הוא למעלה גם מהמקום, כידוע⁵⁴ שזמן ומקום קשורים זב"ז, ומאחר שהוא למעלה מזמן ומקום, הרי בהכרח שהוא למעלה מהשתלשלות והצמצום, שהרי מהצמצום ולמטה ישנו ענין של זמן ומקום, שזהו"ע מעלה ומטה, כמ"ש בע"ח³⁴ שהקו הוא בבחי' מעלה ומטה, שזהו שהוא מחובר רק בראשו ובסופו אינו מחובר, והיינו, שהמשכתו היא באופן שבקצהו התחתון אינו נוגע באוא"ס, ומצד זה נעשה מעלה ומטה בעולמות, כמ"ש במבוא שערים⁵⁵ שאם היתה ההמשכה מאוא"ס ב"ה שלא ע"י הקו היו כל העולמות במעלה ומדרגה אחת, וע"י הקו נעשה מעלה ומטה בעולמות, שהעולמות שמקבלים מבחי' עליונה של הקו הם בבחי' מעלה, והעולמות שמקבלים מבחי' תחתונה של הקו הם בבחי' מטה. ומזה מובן שבאמת יש גם בהקו עצמו מעלה ומטה, אלא שבהקו עצמו אינו ניכר עדיין המעלה ומטה, כי המדריגות שבהקו הם נקודות היוליות שהן בבחי' פשיטות עדיין, ואח"כ בהתלבשותם בעולמות מתגלה בהם המעלה ומטה, אבל באמת הנה גם בהקו עצמו יש מעלה ומטה. וכמו"כ יובן גם בענין הזמן, שגם בהקו עצמו יש בו ענין הזמן, שהו"ע קדימה ואיחור, אלא שאין זה בבחי' קדימה זמנית שהו"ע ההשתלשלות שמשתלשלים זמ"ז, אלא רק בקדימת המדריגות עצמן. דהנה ידוע⁵⁶ שלמעלה מאצילות אין הספירות משתלשלים זה מזה, דענין השתלשלות הספירות זמ"ז שייך באצילות דוקא, אבל לא למעלה מאצילות. ויובן זה עד"מ מכחות הנפש, שכחות הגלויים משתלשלים זמ"ז, שהבינה מקבלת מהחכמה והמדות מקבלים מהמוחין דוקא, משא"כ בכחות הנעלמים, הרי המדות אינם מקבלים מהמוחין והבינה אינה מקבלת מהחכמה. והיינו דעם היות שגם

(52) משלי כ, כז.

(53) זח"ג רנז, סע"ב (ברע"מ). פרדס

צח, א.

(54) שער א ח"א פ"ב.

שער א (שער עשר ולא תשע) פ"ט. תניא

(55) ראה המשך תער"ב ח"ב ע' תתמג.

שעהיוה"א פ"ז (פב, א).

בכחות הנעלמים ענין החכמה הו"ע הנקודה וענין הבינה הו"ע המרחב, מ"מ, בכחות הנעלמים אינם מקבלים זמ"ז, לפי שכולם מקבלים מהנפש עצמה. וכמו"כ יובן גם למעלה, שענין השתלשלות הספירות זמ"ז שייך באצילות דוקא, אבל לא למעלה מאצילות. ומאחר שלמעלה מאצילות אין ענין של השתלשלות, הרי לא שייך שם ענין הזמן דקדימה ואיחור. אבל באמת הנה גם למעלה מאצילות שייך ג"כ הענין דקדימה ואיחור מצד מעלתם, והיינו דהגם שאין שייך שם ענין הקדימה מצד ההשתלשלות, מ"מ שייך שם ענין הקדימה מצד מעלתם, דמה שהוא מעולה יותר הוא קדום יותר. ובאמת הנה גם מצד ענין ההשתלשלות שייך שם ענין הקדימה ואיחור, כי, ענין זה שלמעלה מאצילות אין ענין ההשתלשלות, היינו שהספירות אינם משתלשלים זה מזה, אבל מ"מ הרי הם משתלשלים זה אחרי זה. ויובן זה מענין העיגולים שנמשכים מהקו, כדאיתא בע"ח³⁴ שהקו נמשך ומתעגל ונמשך וחוזר ומתעגל, הנה אף שאינם משתלשלים זה מזה, שהרי לכולם יש שרש בהעיגול הגדול, מ"מ הם משתלשלים זה אחרי זה. וא"כ הרי גם למעלה מאצילות יש כבר ענין הזמן, אלא שאין זה דומה כמו שהוא בע"ס דאצילות, שהם משתלשלים זה מזה. ונמצא מובן שגם בהקו עצמו ישנו זמן ומקום, אלא שהוא בהעלם עדיין, ובאצילות הנה מצד ההתלבשות נעשה זה בגילוי. אך גם באצילות, מאחר שהוא אלקות, אין זה זמן ומקום ממש, ורק אח"כ בבי"ע נעשה זמן ומקום ממש, אלא שזהו עדיין זמן ומקום רוחניים, ועד שיורד בעוה"ז ונעשה זמן ומקום גשמיים, לפי שבעוה"ז לא שייך מקום רוחני דמעלה ומדריגה וזמן רוחני דהשתלשלות, שהרי עוה"ז הוא עולם גשמי, ולכן הנה בעוה"ז הזמן ומקום הם גשמיים, אבל שרש הזמן ומקום הוא בהקו, כנ"ל שגם בהקו עצמו יש זמן ומקום. ומאחר שמהצמצום ולמטה ישנו ענין הזמן ומקום, הרי בהכרח ששם הוי' שהוא למעלה מזמן ומקום הוא למעלה מהצמצום. וזהו ועבדתם את הוי' אלקיכם, שענין העבודה הוא להמשיך את האור שקודם הצמצום, והוא אור הבל"ג שנעלה יותר מאור הגבול, דאור הגבול הוא רק גילוי מן העצם, ואור הבל"ג הוא מעין העצם. אך מ"מ שייך גם בזה ענין העבודה, כיון שגם אור הבל"ג הוא הארה בלבד.

והנה כדי לפעול המשכת אור הבל"ג צריכה להיות העבודה בדומה לאור הבל"ג, והו"ע ההתבוננות בהענין דכולא קמי' כלא חשיב⁵⁷. והיינו, שבתחילה מתבונן בהענין דדעת תחתון איך שהאלקות מהוה

ומחיי את העולם, וא"כ הרי העיקר הוא החיות האלקי, ואח"כ מתבונן בהענין דדעת עליון, איך שלגבי אוא"ס אין הצמצום מסתיר כלל, ובמילא כולא קמי' כלא חשיב, ואח"כ מתבונן בענין חיבור ב' הדיעות דד"ע וד"ת, וכמו שאמרז"ל⁵⁸ הוא מקומו של עולם, דמקומו של עולם הוא מצד ד"ת, ובזה גופא הרי הוא מקומו של עולם, שהוא אוא"ס שקודם הצמצום. וכמו שהי' בביהמ"ק שמקום הארון אינו מן המדה⁵⁹, היינו שהמקום גופא הוא למעלה מגדר מקום. וכמו"כ מצינו גם בזמן, שהראה הקב"ה לאדה"ר דור דור ודורשיו⁶⁰ ברגע אחת, היינו שכל אריכות הזמן גופא הוא למעלה מגדר זמן. ועי"ז שמתבונן בזה ומתאמת אצלו הענין, אזי ממשיך את אור הבל"ג למטה, שזהו"ע ועבדתם את הוי' אלקיכם, שע"י עבודתו בהתבוננות הנ"ל הרי הוא ממשיך את הוי', שהוא אור הבל"ג, באלקיכם, בעולמות שלמטה.

ח) אמנם עדיין צריך להבין, איך אפשר להמשיך את אור הבל"ג למטה, הרי מצד המשכת אור הבל"ג צריך להתבטל מציאות המטה. וע"ד שמצינו במחנה סנחריב, שכאשר שמעו את שירת המלאכים, שהו"ע גילוי אור העליון, אזי נתבטלו מציאותם⁶¹, וכ"ש שמצד המשכת אור הבל"ג צריך להתבטל מציאות הגבול. אך הענין הוא, כמבואר במ"א⁶² שהכוונה היא להפוך את חושך הצמצום גופא שיהי' כלי לאור הבל"ג, כמ"ש⁶³ ולילה כיום יאיר, וכמו"כ הי' בשעת הגילוי דקרי"ס⁶⁴, ובפרט לעתיד לבוא, שהצמצום גופא יהי' שם וכלי להאור הבל"ג. ולכן הנה לעתיד תהא הנשמה ניזונת מן הגוף⁶⁵, והיינו, לא כמו עכשיו שהגוף הוא מקבל מהנשמה, משא"כ לעתיד הנה הגוף יקבל חיות מצד עצמו (ע"י הנשמה), והנשמה תהא ניזונת ממנו, והיינו לפי שלעתיד יהפכו את גוף הצמצום עצמו שיהי' כלי להמשכת האור.

וזוהו גם מ"ש פדה בשלום נפשי גו' כי ברבים היו עמדי, ואיתא במדרש⁶⁶ דרבים הם המלאכים המשמרים את האדם, ובזהו איתא⁶⁷

58) ב"ר פס"ח, ט. ועוד.

59) יומא כא, סע"א. וש"נ.

60) ראה ע"ז ה, א. סנהדרין לח, ב. ועוד.

61) ראה סנהדרין צה, ב. מאמרי אדה"ז

ענינים ע' קיב. ביאורי זוהר לאדמו"ר האמצעי

נו, רע"ג. מאמרי אדמו"ר האמצעי דרושי

חתונה ח"ב ע' תי. שיחת ליל ב' דח"פ שנה

זו סט"ז (ת"מ חט"ז ע' 204). ובכ"מ.

62) ראה ד"ה ויהי הענן והחושך העת"ר

(המשך תער"ב ח"ב ע' תתקל ואילך).

63) תהלים קלט, יב.

64) ראה סד"ה הנ"ל העת"ר (המשך

תער"ב שם ע' תתקמב ואילך).

65) ראה ד"ה אלה תולדות נח תרל"ז.

סה"מ תרע"ח ע' תיז.

66) דב"ר פ"ד, ד. וראה אוה"ת (יהל

אור) לתהלים עה"פ (ע' רח).

67) ח"א קסה, ב.

דמלאכים הם היצ"ט ויצה"ר, וצריך להבין, איך שייך לומר על היצה"ר שהוא מלאך המשמר את האדם. אך הענין הוא, דתכלית העבודה הוא להפוך את היצה"ר עצמו שהוא עצמו יהי' מלאך המשמר את האדם. וזהו פדה בשלום נפשי גו', דסדר העבודה הוא שתחילה צ"ל העבודה בדרך כפי' וקבלת עול, והיינו, לא בשביל להמשיך אור בנפשו, כי אם בדרך קבלת עול, שזהו כי ברבים היו עמדי, שכל עבודתו הוא בשביל הרבים (כנ"ל ס"ו), ואח"כ היא העבודה בענין כולא קמי' כלא חשיב, להפוך את חושך הצמצום עצמו לאור, שעיי"ז הנה גם היצה"ר נעשה מלאך המשמר את האדם, שזהו פדה בשלום נפשי, שהוא פדי' בשלום, דגם אויביו משלימים אתו⁶⁸.

וזהו מ"ש כל הנקרא בשמי ולכבודי בראתיו, דכל הנקרא בשמי קאי על נשמות ישראל (כנ"ל), הנה תכלית בריאתם ועבודתם הוא לכבודי, דכבוד הוא בחי' המלכות ששייכת לעולם, וכבודי הוא בחי' מלכות דא"ס כמו שהוא לפני הצמצום, והכוונה בבריאת האדם היא להמשיך בחי' כבודי ית' שלפני הצמצום שיאיר בגילוי בעולם.

(ט) **וזהו** מ"ש כימי צאתך מארץ מצרים אראנו נפלאות, דביציאת מצרים נגלה עליהם הקב"ה בכבודו ובעצמו⁶⁹, והיינו שבחי' בעצמו נגלה בבחי' בכבודו, וכמו"כ לעתיד לבוא יקויים היעוד ונגלה כבוד הוי"ו⁷⁰, והיינו, שבבחי' כבוד יתגלה שם הוי' שהוא אור הבל"ג, אך לעתיד יהי' ענין זה ביתר שאת, שאז יהי' גילוי אור הבל"ג גם בגשמיות העולם, שיורגש גם בבשר הגשמי, כהמשך הכתוב וראו כל בשר יחדיו כי פי הוי' דיבר.

(70) ישעי' מ, ה.

(68) ע"פ משלי טז, ז.

(69) הגש"פ פיסקא מצה זז.